

De Grauwe Vliegenvanger

Paul Keuning

Adulte Grauwe Vliegenvanger op zijn vaste foerageertak, Fort Uitermeer | Jurriën Uiterwijk

Zo'n tien jaar geleden was ik druk in de weer met nestkasten. Op bezoek bij Ronald Beskers werkte zijn enthousiasme aanstekelijk: "Op St Michael is een broedsel van de Grauwe Vliegenvanger!" Heel bijzonder blijkbaar, want deze vogel fluit weliswaar hoog en zachtjes, maar heeft toch wel wat noten op zijn zang. Zo is hij op zijn rust gesteld. Ook zal hij zeker niet in een nestkast kruipen met een klein vlieggat. Hij wil overzicht houden op zijn omgeving. Dus voor deze Afrikaanse gast werd een speciale halfopen kast ontworpen. Een rommelige omgeving spreekt hem wel aan. Wat achterstallig bosonderhoud, daar voldeed het landgoed van theosofisch centrum St Michael in de omgeving van Oud Valkeveen toen wel aan. Er moet daarbij wel voldoende open ruimte zijn. Onder een dicht bladerdak zijn minder insecten en dat is niet aanlokkelijk voor een vliegenvanger.

Grauwe Vliegenvanger (*Muscicapa striata*)

Het vogeltje is een fractie groter dan de Bonte Vliegenvanger, maar dat valt niet op door zijn slanke lijf en de bedekte kleuren. Verder heeft hij een donkere, vrij lange, spitse snavel. Het verschil tussen mannetjes en vrouwtjes is niet zichtbaar. Daarom mag u ook zij lezen, waar ik het hier heb over een hij. De staart en vleugels zijn vrij lang. Bij zijn zoektocht naar insecten gedraagt hij zich als een tapuit, graag rechtop zittend vanaf een uitzichtpunt en pakt die met

snelle uitvallen. Door zijn hoge, ijle geluid en de niet opvallende kleuren wordt hij bij inventarisaties gemakkelijk over het hoofd gezien. De door Sovon verzamelde gegevens over aantallen zullen dus al gauw te laag ingeschat zijn. Deze muggenvanger staat bij Sovon op de Rode Lijst te boek als gevoelig. Als broedvogel heeft de soort een voorkeur voor oude loof- en gemengde bossen. In ons land is hij in het agrarisch cultuurlandschap duidelijk afgenomen. Houtwallen en hoogstamboomgaarden zijn mooie plekken om te nestelen, maar

die zijn er, net als rommelige kleine boerenerven, steeds minder. Daarbij is de afname van insecten een reden voor de achteruitgang van deze bescheiden vogel. Factoren die leiden tot vermindering van de aantallen liggen deels ook buiten het broedgebied. De Grauwe Vliegenvanger overwintert in Afrika ten zuiden van de Sahel. Hij trekt in kleine etappes en de honderden kilometers Sahara vormen een steeds grotere barrière. Goed dat Vogelbescherming samen met BirdLife partners helpt met het planten van

150.000 bomen in het Sahel-gebied! Als ze de 10.000 km lange trektocht naar centraal Afrika met succes heen en terug volbracht hebben, valt op dat de vogels erg trouw zijn aan de plek waar ze opgroeiden.

Aanwezigheid in het Gooi

Wat valt er te zeggen over de presentie in ons werkgebied? Jonkers et al. (1987: 308) noemen het een vrij talrijke broedvogel en doortrekker in vrij klein aantal.

“Vrijwel overal in het werkgebied worden Grauwe Vliegenvangers waargenomen.” Vooral in villawijken, op boerderijen met aangrenzende boomgaarden en op landgoederen broeden Grauwe Vliegenvangers.

Met alle VWG-rapporten, via de website binnen handbereik, heb ik gelet op broedgevallen van de Grauwe Vliegenvanger in de laatste tien jaar. Ik vroeg me af of ik hieruit gebiedsvoorkeuren kon destilleren. Helaas was uit de rapporten geen duidelijke trend te ontdekken. Niets over toe- of afname, noch wordt de voorkeur voor bossen of meer open terrein hierin zichtbaar. In de verslagen van het Goois Nestkast Onderzoek zag ik van 2009 tot 2013 steeds

een of twee broedgevallen op St Michael en een nest op Flevorama. In 2015: geen meldingen. In 2016 zijn er twee nesten op Heidebloem, één op Sijpesteijn en nog twee broedgevallen bij Fort Uitermeer in Weesp. In 2017 is er een nest met zes jongen op Sijpesteijn; 2017 levert op Pijnenburg zeven jongen op. In 2019 begint de triomf met opnieuw zes jongen op St Michael, vier op Pijnenburg en 13 uitgevlogen jongen op Fort Uitermeer. In 2020 verdubbelen de aantallen bijna: twee jonge Grauwe Vliegenvangers op de Franche Kamp, vijf op Heidebloem en maar liefst 35 jongen op Fort Uitermeer. Het lijkt daar wel een ware broedkolonie! Die trend zet zich voort in 2021 met wederom twee broedgevallen, negen jongen op de Franche Kamp en maar liefst acht legsels met 23 uitgevlogen jongen bij Fort Uitermeer.

Kijk ik op waarneming.nl, dan werd de Grauwe Vliegenvanger binnen ons werkgebied een kleine dertig keer gemeld in het afgelopen jaar. Weer geen duidelijke voorkeur voor parken en bossen, of een waterrijke omgeving. Beide gebieden kwamen ongeveer even vaak voor. Dus ja, er is in de nestkasten een trend

zichtbaar met een sterke toename bij het aantal broedsels en jongen de afgelopen drie jaar. Dat gegeven is moeilijk te duiden. Kwam dat door onze mooie, warme zomers? Bedenk verder dat deze ontwikkeling mogelijk heel lokaal is. Hoe is de stand in de Gooise villawijken? Onze broedvogelinventarisaties hebben zich de afgelopen jaren vooral toegespitst op natuurgebieden. Stedelijke en dorpsontwikkelingen zijn helaas wat ‘ondervertegenwoordigd’.

De Grauwe Vliegenvanger zal mogelijk pas van de Rode Lijst verdwijnen, wanneer de aanpak in de agrarische sector meer natuurgericht gaat worden. Fijn dat er aan extra bomen planten in het droge, dorre Afrika gewerkt wordt, want ook voor deze nijvere vliegenvanger is er maar één wereld.

Bronnen

- <https://www.vwggooi.nl/index.php/rapporten>
- Jonkers, D.A. et al., 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.

Net uitgevlogen Grauwe Vliegenvanger | Jurriën Uiterwijk

